

Kultur minorien (udako) Unibertsitatea

Joan M. Torrealday

Minoriak Europan: uste baino ugariago

Ihaz Sardignan (Cerdeña) bilkura bat ospatu zen, hain zuzen kultur minorien Unibertsitate bat eraikitzeko asmoz. (Asmoz ala gogoz?). Korsikarrek ere behin baino gehiagotan aipatu dute arazo bera.

Izan ere, ezagutzen ditugun Unibertsitateak (pribatuak direlarik ere, esango nuke) estatalak dira, hots, Estatuaren eta haren kulturaren zerbitzukoak. Esan nahi baita, herri tipien hauziak erakunde «beneragarri» horietarik landa gelditzen direla. Katedra bat edo beste sortu ohi da, dela herri horren hizkuntza ikertzeko, dela minoria hori «fenomeno etnologikotzat» aztertzeko, horren folklorea eta tradizioak medio. Berdin da Bilbon, Salamancan, Barcelonan ala Parisen izan katedra hori.

Bada besterik. Kasu horietan ere, atsegin handiagoz aztertzen dira Ameriketako eta Afrikako minoriak Europakoak baino. Hauk kultura «unibertsalaren» kutsaduraz gesaldurik bide daude. Baina batez ere, hauk etxeko dira, eta beraz mingarriago. Dena den, gauza segurua hau da: ez direla ia-ia aipatu ere egiten, 1968az gero zerbait, baina ezteusa orain ere. Europan minoriarik egon ere ez dagoela pentsatzeko moduan. Hauetaz mintzatzen

denean, politik arazo larriren bategatik mintzatzen da, ez hauen kulturagatik. Hala ete, askok uste baino gehiago dira gurearen motako minoriak Europan. Sergio Salvi jaunak, *Le Nazioni proibite* liburuan «15 nazio egiazko baina debekatu» kontatzen ditu Europan. Hamar dira garrantzizkoenak: Alba (Eskozia), Breizh (Bretainia) Catalunya, Cyrmru (Gales), Euskadi, Friül, Fryslan (Frisia), Karnow (Kornwall), Occitania, Sardigna (Cerdeña). Denean artean 34 milioi biztanle, problematika beretsutan dabiltenak zenbait arazori buruz; horien artean, Unibertsitateari buruz. Hauetaz gain, Sergio Salvik beste bost ttipiagi aipatzen ditu: Man, Foroyar, Rezia, Dolomites, Lapponia.

Are gehiago. Estatu gabeko etni arazoetatik ateratzen bagara, eta kultur minoriei soilki heldu, beste hauk ere erantsi beharko dizkiogu zerrenda horri: irlandarrak, gailegoak, flamandarrak, Suizar Jurakoak, Alsaziarrak, Siziliarrak, Korsikarrak.

Honekin zera adierazi nahi da, alegia, kultur minorien arazoa hor dagoela, soluziotu gabe. Mendebaleko Europakoak aipatu ditugu soilik, bestalde. Nork ez daki Ekialdeko Europa minorien mosaiko bat dela?

Euskal Unibertsitatearen arazoketa planteatzerakoan premiazko iruditu zaigu, arazo horri berez dagokion marko hau ematea. Ez bait da gure arazo pribatua bakarrik. Arazo honi soluzio bat emateko bilaketa ere —*Udako Unibertsitatea* eraikitzea, alegia—, ez da gurea bakarrik. Bide beretsutan dabilta, gutienez, katalunyarrek, okzitanoak, korsikarrak. Udako Unibertsitateaz galdezka, beste batzuringana ere jo izan dut (irlandarrak, bretoiak, galesak, eskoziarrak, esaterako); baina ez dut erantzun eta dokumentazio zehatzik eskuratzerik izan. Batzuk Unibertsitateari eduki ere ez daukate gainera, ez udakorik ez negukorik.

Udako saioak

Gure UEU (Udako Euskal Unibertsitatea), UE (Université d'Estate) da korsikarrentzat, UOE (Universitat Occitana d'Estiu) Okzitaniarrentzat, eta UCE (Universitat Catalana d'Estiu de Prada) Katalunyarrentzat.

Denak dira udakoak, izenburuak berak dioenez: hona herri hauen baxterkeriaren beste seinale bat, hots: udan eskolara joan behar, aisia eta opor-egunak horretarako eman behar, neguan «beste unibertsital maila eta hedadura» batetan ibili beharra bait dago. Baina kasu! Udako Unibertsitate hau ez da negukoaren

osagarri. Negukoaren ukapenetik hasten den zerbaít baizik. Esaterako, Landagoien-en bertan (!), Okzitaniako Tolosako Institutu Katolikoak udaoro kurtsutxo batzu prestatzen zituen, edo espezialista batzurentzako edo gai berezi batzutan sakontzeko. Unibertsitate askok egin ohi dute holakorik.

Oso bestelakoa da kultur minorien Udako Unibertsitatearen planteoa. Hitz batez adierazteko: gaurko Unibertsitate kapitalista eta desnaziotzaileak ezin eman dezakeena lortu nahi da. Hura, honen osatzaile ez baino, ukatzaile da.

Labur bederen, egiten denaren berri eman nahirik, ager ditzagun Udako Unibertsitate hauen berezitasun zenbait:

1. Nik dakidanez, Europako minorietan lehen udako Unibertsitatea ireki, katalanek ireki zuten. 1969an egin zuten lehen-bizikoz; ihaz, beraz, zortzigarrena ospatu zuten. Jende asko izan ohi dute. 1971an, jadanik, bazituzten 300 ikasle eta 50 irakasle. Ihaz bi txandatan egin beharra izan zuten ikastaroa, 10 egun bakoitzean. Ipar aldeko Katalunyan antolatu dute orain arte, Pradan.

Okzitaniarrek ircki zuten berea gero, 1972an, 10 egunekoa hauek ere. Azkenekoa, ihazkoa, Marseillan antolatu dute, hiri problematika ere jasotzeko asmoz.

Urte bete geroago, 1973an, hasi ginen korsikarrak eta gu. 100 bat ikaslerekin hasi zen UEU, eta ihaz, 332 ikasle eta 60 irakaslek lan egin zuten Landagoieneren. UEU ere 10-12 egunetako izan ohi da.

2. Udako Unibertsitate hauk Unibertsitate irekiak dira. Ez da titulurik, karrerarik, adin mugarik eta diplomarik eskatzen bertan eskuhartzeko. Denetarik izaten da partehartzaileetan. Gehienak, hala ere, gazteak. Dei berezia egiten zaie ikasle, irakasle, eta kultur animatzaileei, UEUn bezalatsu:

- «Unibersitat bàsicamente oberta, tothom s'hi pot inscriure, sense consideració d'edat, de sexe o d'estudis fets» (UCE, 1971, programa).
- «...cette Université est ouverte à tous ceux que son programme intéresse, qu'ils soient enseignants, étudiants ou non» (UOE, 1972, programa).
«L'UOE est ouverte à tous: enseignants, étudiants, jeunes travailleurs» (1972, programa).
- «Toutes les ethnies sont invitées à y participer» (UE, 1973, programa).

— «...Le contenu de nos «Ghiurnate» implique la chaleur. Chaleur dans la recherche, l'échange, la fête... etc. avec tous ceux, enseignants ou non, étudiants ou non, érudits, curieux, «militants»... que sont au coeur de notre culture et de nos problèmes Corses» (1973).

3. Programatan badago alderik batetik bestera. Gaien tramenduen aldetik, binaka bereiztuko nituzke: alde batetik, katalunyarrik eta euskaldunak, eta bestetik, okzitaniarrak eta korsikarrak.

Pradan eta Landagoienen beste bietan baino askoz ere gai gehiago erabili dira. Katalunyarrik dira horretan txapeldun, zailtzarrik gabe. Edozein gai erabili dute horiek. Aipa ditzagun, esaterako, 1973ko programan agertzen direnak: Oinarriko Hizkuntza, Hizkuntzalaritza eta Literatura, Rosselloko eta Okzitaniako azterketak, Euskal azterketak, Gizarte komunikabideak eta Dospolitizapena, Antzea, Teatroa, Zinema, Pedagogia, etc.

Katalunyak baino askoz ere apalago, baina UEUko 1976ko programak badu hedaturarik: Fisika, Kimika, Matematika, Hizkuntza, Artea, Literatura, Pedagogia, Zinema, Geografia, Antropologia, Historia, Ekonomia, Soziologia, Deretxoa, Zientzia politikoa, etc. Baina jakintza hauk denak, nahiz euskal hizkuntza eta kulturari nahiz Euskal Herriari loturik daude; aski hurbildik egon ere.

Gai hedadura eskasagokoak dira okzitaniarren eta korsikarren programak, zehaztasun gutiagokoak, zientzi mailara eta kultur alor zenbaitetara iritsi gabeak. Okzitaniarren programan, hizkuntza, animazio-teknikalak eta Okzitaniaren azterketa sartzen dira ia bakarrik.

Halatsu Korsikan ere: hizkuntza irakastea, irakasleak prestatzea, Korsikarren analisi sozio-politiko-kulturala.

Gai hauekin eta iluntzetako ekintzekin betetzen dira 10 egunak.

4. Ikastaroaren antolamendu akademikoan hiru parte bezala bereizi ohi dira: irakasle-eskolak (katedra-irakastaldiak), mintegiak (sailtako lanak), eta hirugarren, informazioa, eztabaida eta atsedengarriak. Denborarik gehien, mintegietako lanari eman ohi zaio, elkarlana izanaz gain urtean zehar etengabean eginikakoa eta iker-lana delako. UEUk ere hortik jokatu nahi izan du hase-ratik, beti lortu ez badu ere.

Iluntzetako ekinaldiak ere indar-hartuz doaz, gurean bederen, inguruari irekia egon nahian: elkarrizketak izan daitezke, ezta-

baidak, aurkezpenak, testigutzak, mahain inguruak, antze-erakusketak. Talde politikoeak, kantariak, artistek dute hitza. I haz UEUn, hainbat talde politikok agertu zituen bere bideak; jaialdirik ere izan zen. Marti okzitaniar kantaria izan da inoiz Korsikako Unibertsitatean, Katalunyarrek ia gauoro antolatu ohi dituzte espektakuloak (teatroa, musika, zinema, kantua).

Unibertsitate berriaren oinarriak

Haien manifestu eta programetan ondoriozta daitekeenez, biginkizun nagusi ditu oraintxetik hasita Udako Unibertsitate honek: bateko, ingurua integratzen eta potentziatzen duen bilgune bat izan; eta besteko, etorkizuneko unibertsital erakundearen oinarriak prestatu.

Bai Udako Unibertsitatea eta bereziki gerokoa, oraingoa ez bezalakoak egin nahi lirateke. Horregatik, behin eta berriz, nahiz eta manifestutan programatan baino areago izan, nahiz eta egin-tzetan baino gehiago asmotan izan, Unibertsitate berri baten oinarri gisa eta oraingoaren alternatiba moduan ulertzen du bere burua Udakoak. Hona berritasun honen zenbait puntu argigarri:

1. Minoria eta elite batena ez baino ororena nahi litzateke Unibertsitatea. Oraingoz ez da titulurik eskatzen, adinik esijitzen. Irakasle, ikasle, andereño, langile izan liteke.

2. Jakintz arloko hierarkia desegin nahi litzateke. Talde lana aupatzen da, irakaslearen goitik beherako jakintza emate hori gutiatsiz. Mandarin-aroa amai dadila eskatu da behin eta berriz.

3. Herri Unibertsitate izan nahi luke. Hasteko, herriko hizkuntzan egina. (Korsikarrek bakarrik onartzen dute oraingoz elebitasuna). Herria, gainera, bere osotasun geografiko, politiko-administratibo, kulturazko eta ekonomiazkoan hartzen da. Horrela, ez alferrik bildu dira katalunyarrek eta cuskaldunak Ipar aldean Unibertsitatea udan egiteko.

Ingurutik urrun bizi delakoa salatzen zaio oraingo Unibertsitate moduari. Herrian murgildua egon nahi luke berriak. Okzitaniarrentzat, kasurako, Udako Unibertsitatea topaketa bat da: ikertzaile eta okzitaniar militanteen artekoa, ingurune soziologiakoarekin harremanak sortzeko eta ekintza okzitaniarrentzako animatzaileak lantzeko.

Korsikarrek ere bide beretsutik doaz. Harreman-gune bat li-

tzateke hauentzat, Korsikako problema kulturalak ekonomiazko eta politikazkoekin lotuz aztertzeke. Azterleku, beraz, baina baita ekintza-sorburu ere.

4. Behetik gora eraiki nahi litzateke Unibertsitatea. Bistan da, kultur minorien problemak, inguruko kultura handienak ez direlako. Egunoro bizi dugu tirandura hori. Haiei jaramon egin behar die minoriñen Unibertsitateak, zapaltzaile gerta ez dadin. Kultur egoera hori haintzat harturik, udako ikastarotan, denbora asko ematen zaio hizkuntza aztertzeari, prestatzeari, batikbat irakaskuntz mailan.

OCeko hizkuntza, lan hizkuntza bezala praktikatu: hona okzitaniarren helburuetarik bat. Korsikarren asmorik funtsezkoena, hizkuntza irakastea, irakasleak prestatzea, irakasmetodoak gertutzea izan da orain arte. Katalunyarrek ere garrantzi handia ematen diote hizkuntzaren jakintza-prestaketari. Eta zer esanik ez guk, dela ikastola mailan, dela zientzian (bereziki zehatzean, oraingoz).

5. Unibertsitate salatari eta erreibindikatzaila da minoriena.

Sistema kapitalistaren euskarri eta organo erreproduzitzailetzat jotzen da oraingoa. Eta desnaziotzaila da, kultur minoriak azpian hartuz, kultura «unibertsal» horren birsortzaile eta justifikatzaile. David eta Goliat bezalatsu daude orain biak aurrez aurre.

Minorien Unibertsitatearen euslerik zintzoenak, abertzale ezkertiarrak dira gehienbat. Gurean eta bestetan. Korsikarren bila-kaera eta egoera, beste zenbaitena ere badelakoan nago. Hango Unibertsitatearen antolatzaileetako batek, J. B. Stromboni jaunak, oraintsu idazten zidanez, jaiotzatik abertzalea izan da hango Unibertsitatea eta ezkertiartzat joan da berrikitan. Barne autonomiaz asetzen ez direnak dira orain kudeatzaile. Beti kanpoan gelditu nahi izan duenik ere bada: PCF eta CGT. Abertzale ezkertiarren ekintza bezala jotzen da Udako Unibertsitatea lekuri gehienetan.

6. Udako Unibertsitatea, Udakoa bakarrik izan, damurik eta ezinbestean da hola. Arestian esan bezala, osagarri ez baino salatari bait da. Bestearen hutsuneak betetzeko ez, baizik eta berria sortzeko eraikia. Korsikarrek, beren helburu nagusientzatzat, horixe zuten espreski jarria: lehen bait lehen, Korsikan unibertsital egiturak sortzeko soluziobide zehatzak bilatzea. Urteak pasa dira, katalunyarrek Unibertsitate katalanaren asmoa agertu zutenetik. Euskal Unibertsitatearen guraria aldarrikatu eta haren

oinarri minimoak jarri nahi izan dituzte UEUko azken bi manifestuek. Oraingo Unibertsitate ofizialetik ez baino, Unibertsitate berri bat kreetzetik abiatzearen aldekoa dirudi UEUk.

Urte osoko, etengabeko Unibertsitatearen atzetik doaz denak.

Minorien Unibertsitateak Unibertsitate klasikoaren alternatiba izan nahi luke; baina, oraingoz, lehen urrats apal bat da. Edo nahiago bada, garraisi bat. Premia aldarrikatzen da urteoro 10 egunez, guraria agertzen, egin daitekeela frogatzen agian; baina, azken finean, honen soluzioa ez da, dakigunez, kultur hesparrukoa, ez eta ekonomi arlokoa, ez eta arazo tekniko bat. Europako herri tipien politik etorkizunak erabakiko du hauen Unibertsitatearena.

J. M. T.

LA UNIVERSIDAD DE VERANO DE LAS MINORIAS

Hay que comenzar por constatar un hecho demasiadas veces interesadamente olvidado: la existencia de las minorías étnicas y culturales en Europa. Son muchos millones los que forman parte de estas minorías y de sus problemas.

Todos ellos luchan con problemáticas similares en muchos dominios. Uno de ellos es precisamente el universitario. Parece, pues, evidente que al estudio de la Universidad vasca se le de su cuadro teórico y cultural correspondiente: el de las minorías. Poseemos información de las minorías catalana, occitana, corsa, además de la vasca.

Por ahora las minorías culturales europeas no poseen sino la Universidad de verano. Son de creación reciente. La primera, la catalana, surgió el 69, en Prada (Estado francés). El 72 nació la occitana. Y al año siguiente la corsa y la nuestra. El promedio de duración es de 10 a 15 días. Tienen lugar en la época de vacaciones. Reúnen a cientos de profesores, estudiantes, animadores culturales, alfabetizadores y militantes.

En ningún momento pueden considerarse estas Universidades como complementarias de las oficiales. Las niegan más bien: se oponen radicalmente (más en la teoría que en la praxis) a la Universidad clasista capitalista y desnacionalizadora tradicional. La Universidad de verano es una Universidad reivindicativa. Se presenta como alternativa pedagógica y sociocultural, y es sostenida mayoritariamente por la izquierda «abertzale». Se presenta como una Universidad democrática y popular, y no utópica sino situada, inmersa en su pueblo asumiendo su problemática tanto nacional como social.

L'UNIVERSITE D'ETE DES MINORITES

Il faut d'abord constater un fait trop oublié par intérêt: l'existence des minorités ethniques et culturelles en Europe, chez nous. Ceux qui font partie de ces minorités et de leurs problèmes sont au nombre de plusieurs millions.

Ils luttent tous avec des problèmes similaires en beaucoup de domaines. Un de ces domaines est précisément l'Université. Il paraît, donc, évident de donner à l'étude de l'Université Basque le cadre théorique et culturel qui lui revient: celui des minorités. Nous possédons des informations des catalans, des occitans, des corses, et, pour cause, des basques.

Pour le moment les minorités culturelles n'ont que l'Université d'été. De création récente, la première, la catalane, date de 1969, à Prada (dans l'Etat français). En 1972 naquit l'occitane. Et un an plus tard, la corse et la nôtre. Elles durent de 10 à 15 jours en moyenne. Elle a lieu pendant les vacances de l'été. Plusieurs centaines d'enseignants, d'étudiants, d'animateurs culturels, des militants s'y réunissent.

A aucun moment on ne peut les considérer comme des universités complémentaires des universités officielles. Elles sont plutôt leur négation: elles s'opposent dans leur principe (davantage dans la théorie que dans la pratique) à l'Université classiste capitaliste et dénationalisatrice. L'Université d'été est revendicative. Elle se présente en tant qu'alternative pédagogique et socioculturelle; elle est soutenue par la gauche «abertzale». Elle se veut une Université démocratique et populaire; non point utopique mais située, dans son peuple et assumant la problématique nationale et sociale.